

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้พยายามที่จะทำการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และขุนวาง จังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2548 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้มีทั้งหมด 226 ครัวเรือน โดยแยกเป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก จำนวน 137 ครัวเรือน และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง จำนวน 89 ครัวเรือนโดยมุ่งเน้นการศึกษาไปที่ 3 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นแรก เป็นการศึกษาผลกระทบที่มีต่อประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง ประเด็นที่สอง เป็นการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 2 โครงการ โดยแสดงในรูปของ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ประเด็นที่สาม ศึกษาเปรียบเทียบผลสำเร็จของการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง ระหว่างศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง

ผลการศึกษาที่ได้สามารถสรุปออกมาเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก จากผลการสำรวจ ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยทั่วไปของประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 2 โครงการ โครงการห้วยลึกลักษณะประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีจำนวน 137 ครัวเรือน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 109 ครัวเรือน (ร้อยละ 79.6) มีระดับอายุเฉลี่ยของประชาชนอยู่ที่ 54 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 40.1) ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะประกอบอาชีพทำเกษตรกรรม มีจำนวน 83 ครัวเรือน (ร้อยละ 60.6) ขณะที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่นการเป็นผู้นำหมู่บ้าน 2 ครัวเรือน (ร้อยละ 1.5) คณะกรรมการการท่องเที่ยว 1 ครัวเรือน (ร้อยละ 0.7) ประชาชนที่อาศัยบริเวณศูนย์พัฒนาโครงการ 116 ครัวเรือน (ร้อยละ 84.7) และเป็นผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีก 18 ครัวเรือน (ร้อยละ 13.1) เมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มในการพัฒนาการท่องเที่ยวมีเพียง 21 ครัวเรือน (ร้อยละ 15.3) จำนวนครัวเรือนชุมชนที่มีโอกาสได้ติดต่อรวมถึงได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของโครงการหลวงในเรื่องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว 86 ครัวเรือน (ร้อยละ 62.8) จำนวนครั้งที่ได้รับการติดต่อจากโครงการ เฉลี่ยประมาณ 2.3 ครั้งต่อปี ขณะที่โครงการขุนวางลักษณะประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีจำนวน 89

ครัวเรือนพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 69 ครัวเรือน (ร้อยละ 77.5) มีระดับอายุเฉลี่ยของประชาชนอยู่ที่ 57 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับ ประถมศึกษา (ร้อยละ 68.5) ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวน 76 ครัวเรือน (ร้อยละ 85.4) ขณะที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่นการเป็นผู้นำหมู่บ้าน 1 ครัวเรือน (ร้อยละ 1.1) คณะกรรมการการท่องเที่ยว 2 ครัวเรือน (ร้อยละ 2.2) ประชาชนที่อาศัยบริเวณศูนย์พัฒนาโครงการ 81 ครัวเรือน (ร้อยละ 91) และเป็นผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีก 5 ครัวเรือน (ร้อยละ 5.6) เมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มในการพัฒนาการท่องเที่ยวมีเพียง 24 ครัวเรือน (ร้อยละ 27) จำนวนครัวเรือนชุมชนที่มีโอกาสได้ติดต่อรวมถึงได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของโครงการหลวงในเรื่องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว 36 ครัวเรือน (ร้อยละ 40.4) จำนวนครั้งที่ได้รับการติดต่อจากเจ้าหน้าที่โครงการหลวง เฉลี่ยประมาณ 2 ครั้งต่อปี เมื่อเปรียบเทียบประชากรของผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณทั้ง 2 โครงการมีความแตกต่างกันบ้าง ในเรื่องระดับการศึกษาของประชากรที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก มีระดับการศึกษาเฉลี่ยสูงกว่าประชากรที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง การประกอบอาชีพของประชากรภายใต้โครงการหลวงห้วยลึกมีความหลากหลายกว่าโครงการหลวงขุนวาง การจัดตั้งกลุ่มในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชากรที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง มีมากกว่าที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ประชากรที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก มีโอกาสได้ติดต่อรวมถึงได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่โครงการหลวง มากกว่าประชากรที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง

เมื่อพิจารณาถึงการได้รับทราบของประชาชนในพื้นที่ต่อการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงห้วยลึกและขุนวาง พบว่าประชาชนในพื้นที่โครงการหลวงห้วยลึกทราบถึงการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงห้วยลึก 86 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.5) มากกว่าประชาชนในพื้นที่โครงการหลวงขุนวาง 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 40.4

ประเด็นที่สอง จากผลสำรวจ ผลกระทบ ต่อประชากรบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 2 แสดงให้เห็นว่า ประชากรบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ทราบถึงผลกระทบทางบวกทางด้านเศรษฐกิจ ในเรื่องการสร้างงานและรายได้จำนวน 34 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 24.82 เช่น จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรแปรรูป และจากการรับจ้างดูแลสิ่งก่อสร้างของโครงการ ทางด้านสิ่งแวดลอม เช่น การสร้างบ้านพัก และสาธารณูปโภคที่ถูกสุขลักษณะ จำนวน 84 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 61.31 และ สร้างอาคารวัฒนธรรมเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรม จำนวน 71 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 51.82 ทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ในเรื่องการกระตุ้นให้ชุมชนได้วางแผนและรักษาคุณค่าทางธรรมชาติ จำนวน 44 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 32.12 เช่นกันกับการรักษาวัฒนธรรมประเพณี ส่วนผลกระทบทางลบ

ทางด้านเศรษฐกิจ ในเรื่องรายได้ส่วนใหญ่มีได้ตกแก่คนในชุมชน จำนวน 114 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 51.82 มีค่าครองชีพที่สูงขึ้น จำนวน 62 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 45.26 ทางด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้สร้างปัญหาให้กับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นมลภาวะทางเสียง ปัญหาขยะ ปัญหาความสะอาดของน้ำ ปัญหาความเสื่อมโทรมของป่า เนื่องจากชุมชนร่วมมือกันในการรักษา และอนุรักษ์ ทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ในเรื่องลักษณะภาษาและการแต่งกายที่เปลี่ยนแปลงไป จำนวน 58 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 42.34 และความฟุ้งเฟ้อรวมถึงมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสม จำนวน 40 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 29.20

ในขณะที่ ประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนา โครงการหลวงขุนวาง ทราบถึงผลกระทบทางบวกทางด้านเศรษฐกิจ ในเรื่องการสร้างงานและรายได้จำนวน 65 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 73.03 เช่น รายได้จากการทำงานของที่ระลึก และ การรับจ้างเป็นมัคคุเทศก์ ทางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การสร้างบ้านพัก และสาธารณูปโภคที่ถูกสุขลักษณะ จำนวน 36 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 40.45 และ ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับพื้นที่จำนวน 49 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 55.06 ทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ในเรื่องการกระตุ้นให้ชุมชนได้วางแผนและรักษาคุณค่าทางธรรมชาติ จำนวน 53 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 59.55 เช่นการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ในพื้นที่ ส่วนผลกระทบทางลบ ทางด้านเศรษฐกิจ เรื่องรายได้ส่วนใหญ่มีได้ตกแก่คนในชุมชน จำนวน 51 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 57.3 การที่ค่าครองชีพที่สูงขึ้น จำนวน 49 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 55.06 ทางด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ธรรมชาติเสื่อมโทรมจำนวน 32 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 35.96 ส่วนปัญหาเรื่องขยะ ความสะอาดของน้ำ แม้จะมีปัญหาแต่คนในชุมชนช่วยกันดูแล ทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ในเรื่องความฟุ้งเฟ้อรวมถึงมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสม จำนวน 48 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 53.93 ลักษณะภาษาและการแต่งกายที่เปลี่ยนแปลงไป จำนวน 46 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 51.69 การมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจำนวน 43 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 48.31 และเกิดความขัดแย้งด้านวัฒนธรรมในชุมชน จำนวน 40 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 44.94

ประเด็นที่สาม จากผลการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 2 โครงการ แสดงให้เห็นว่าระดับความสำคัญของความพึงพอใจของประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ต่อการพัฒนาโครงการโดยรวม นั้น ประชาชนรู้สึก เฉย ๆ ต่อการพัฒนา เช่นเดียวกับโครงการหลวงขุนวาง อย่างไรก็ตามมีความแตกต่างในเรื่องของความพึงพอใจของประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 2 โครงการ ได้แก่ การสร้างอาคารเอนกประสงค์เป็นศูนย์ข้อมูล การปรับปรุงเส้นทางเดินเท้า และการจัดสัมมนาการท่องเที่ยวให้ผู้นำท้องถิ่น ในส่วนของผลการพัฒนาโครงการโดยรวมนั้น ประชาชนรู้สึก เฉย ๆ ต่อผลการพัฒนา เช่นเดียวกับโครงการหลวงขุนวาง อย่างไรก็ตามมีความ

แตกต่างในเรื่องของความพึงพอใจของประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ทั้ง 2 โครงการ ได้แก่ การนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาชุมชน ฟื้นฟูให้เกิดการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิทัศน์ถูกปรับปรุงให้ดีขึ้น

ประเด็นที่สี่ ผลสำเร็จของโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง เมื่อเปรียบเทียบของทั้ง 2 ศูนย์ การศึกษาพบว่าผลการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงทั้งสองยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโครงการในด้านการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในพื้นที่โดยให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งต่างๆ ที่เกิดจากโครงการเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เนื่องจากประชาชนที่อยู่ในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 2 ศูนย์ มีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลของการดำเนินโครงการไม่มากนัก และรายได้ที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การจำหน่ายของที่ระลึก แต่มีรายได้ที่มาจากกรณีที่ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น บ้านพัก อาคารเอนกประสงค์ อาคารศูนย์วัฒนธรรม จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ พบว่าข้อมูลปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 2 โครงการ คือ การที่ชุมชนไม่มีความพร้อมในการดำเนินการ การที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงไม่เปิดโอกาสให้เข้าร่วม/ หรือการที่ชุมชนไม่ทราบว่า จะเข้าร่วมในการบริหารจัดการได้อย่างไร และการที่ไม่มีนักท่องเที่ยวนอกจากนั้น ยังพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายใต้บริเวณศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้งสอง อีกส่วนหนึ่งไม่ทราบถึงการจัดตั้งโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ซึ่งอาจส่งผลถึงการไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การที่รัฐบาลจะดำเนินโครงการใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ เป้าหมายให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์โดยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ลงทุนไปแล้วนั้น ก่อนที่จะดำเนินโครงการควรมีการสำรวจความคิดเห็นหรือชี้แจงรายละเอียดของโครงการให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจและหันมาให้ความร่วมมือ ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การลงทุนของรัฐเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้รัฐอาจได้ข้อมูลที่บ่งชี้ถึงปัญหา/อุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนดำเนินการขั้นต่อไปเพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงซึ่งถือได้ว่าเป็นหน่วยงานหลักเพราะได้รับประโยชน์จากโครงการในการพัฒนาศูนย์โครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และต้องรับผิดชอบดูแลสิ่งต่าง ๆ จากโครงการหลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว ซึ่งต่อจากนั้นจะต้องมีการบำรุงรักษาให้สิ่งต่าง ๆ มีความคงทนถาวร สะอาด สะดวก พร้อมต่อการเข้าพักของนักท่องเที่ยว ดังนั้นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้งสอง ควรกำหนดแนวทางการดำเนินการ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน

3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่เกี่ยวข้อง ควรจัดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานโครงการเพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับชุมชน และหน่วยงานอื่น ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำชุมชนในการรวมตัวก่อตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารการท่องเที่ยวให้สามารถบริหารจัดการกลุ่มต่อไปได้ด้วยความเข้มแข็ง

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอาจดำเนินการประสานงานกับหน่วยที่เกี่ยวข้องในด้านการสนับสนุนเงินทุนให้ชุมชนสามารถเข้ามาดำเนินการบริหารจัดการได้

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอาจสนับสนุนให้ชุมชนได้นำสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ของที่ระลึก หากชุมชนสามารถผลิตได้นำมาแสดงหรือวางขายในอาคารศูนย์วัฒนธรรมหรือการให้ชุมชนได้ใช้อาคารอนุสรณ์ประสงค์เป็นศูนย์กลางของการนำเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนกล้าลงทุนเพราะมีสถานที่ในการวางสินค้า เพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

6) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงควรที่จะทำการประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อดูผลของการดำเนินโครงการว่าสอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งต่อไป

ในการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และขุนวาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามี ข้อควรพิจารณาและเสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งต่อไป ดังนี้

1) การศึกษาคั้งนี้มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ เนื่องจากการเก็บข้อมูลนั้นอยู่ในช่วงฤดูการผลิตของคนในชุมชน ดังนั้น เวลาของผู้ตอบแบบสอบถามจึงมีน้อยประกอบกับความเหนื่อยล้าจากทำงานในช่วงฤดูการผลิตจึงอาจก่อให้เกิดการผิดพลาดของข้อมูลที่ตอบได้

2) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชนเผ่า จึงอาจทำให้การสื่อสารพูดคุยเกิดผิดพลาดได้ ทำให้ผลการศึกษามีผิดพลาดได้เช่นกันดังนั้นผู้ที่ทำการศึกษาในลักษณะเช่นนี้ควรป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น โดยการจัดกลุ่มผู้สัมภาษณ์ให้พร้อม โดยการทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

สิ่งที่ผู้ศึกษาต้องการทราบเพื่อที่จะนำไปสรุปผลในขั้นต่อไป ให้เข้าใจตรงกันและชัดเจน หากกลุ่มประชากรที่จะศึกษาใช้ภาษาต่างกับผู้ศึกษาจึงควรหาล่ามที่เข้าใจภาษาของทั้ง 2 ฝ่ายอย่างดี

3) การศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดอยู่บ้างเนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทางด้านภาคตัดขวางขณะที่ในความเป็นจริงแล้วความพอใจของคนแต่ละคน แต่ละชุมชน อาจจะมีระยะเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทั้งนี้จะต้องพิจารณาข้อมูลในอดีตที่ผ่านมาควบคู่ไปด้วย

4) ในเรื่องของผลกระทบจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงไม่เพียงแต่จะกระทบต่อรายได้ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมและสังคมเท่านั้น ยังมีผลกระทบต่อปัจจัยอื่นอีกมาก เช่น คุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัย รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังนั้นน่าจะมีการศึกษาถึงผลกระทบต่าง ๆ เหล่านี้ให้มาก จะมีผลต่อภาพรวมที่ชัดเจนขึ้น